ратар П.Хацько), «Добры дзень, чужая мілая» (абодва 1996, выканаўца А.Саладуха, аператар П.Хацько), «Падарожнік» (1998, выканаўца Л.Краўцова, аператар С.Зубікаў); рэж. С.Агеенкі — «Воблака» (1998, выканаўца В.Алешка, аператар А.Абадоўскі); рэж. А.Грабёнкіна — «Музыка ночы» (1998, выканаўца І.Дарафеева, аператар А.Грабёнкін); рэж. А.Кудзіненкі — «Заўсёды ў дарозе» (1999, выканаўца В.Алешка, аператар Л.Кабернік); рэж. В.Шавялевіча — «Дрэнны хлопец», «Салама», «Венус» (выканаўца — група «Верасяты», аператар Л.Кабернік, усе 1999), «Восень» (2000, выканаўца В.Алешка, аператар Л.Кабернік); рэж. А.Трафіменкі — «Эклектык-шоу» (2000, выканаўцы Г.Абасава, І.Глушакоў, П.Данская, А.Шукайла, В.Ярмак, аператар А.Ермакоў); рэж. А.Бутара — «Вышыта сарочка» (2006), «Пульс маіх хвілін» (2008); рэж. А.Новікава — «Беларусь дужая» (2007, выканаўца ўсіх І.Дарафеева, аператар С.Новікаў); рэж. А.Адамчык — «Я хачу быць марай» (2007), «Любоў і радасць — Беларусь» (2008, выканаўца абодвух І.Дарафеева, аператар А.Адамчык); рэж. М.Васілеўскай — «Вар'ят» (2010, выканаўца М.Васілеўская, аператар А.Сцюф) і інш. З 1998 у Беларусі праводзіцца фестываль муз. кліпаў «Крыштальная манаграма» (Мінск).

І.А.Смірнова.

ВАРАКО́МСКІ Адам, пісьменнік 1-й пал. 18 ст. Магчыма, жыў, відаць, у Полацку. Аўтар паэмы на польск. мове «Гісторыя пра блаславёных мучанікаў» (1738, рукапіс зберагаецца ў архіве Санкт-Пецярбургскага філіяла Ін-та рас. гісторыі Рас. АН). У творы апісана знаходжанне летам 1705 у Полацку Пятра І, яго расправа над грэка-каталіцкім (уніяцкім) духавенствам. Аўтар асуджае цара за жорсткасць, аднак аддае належнае яго мудрасці, імкненню пашыраць у Рас. дзяржаве асвету. В. параўноўваў Пятра І з біблейскім царом Давідам. У мове паэмы выкарыстаны беларусізмы.

А.В.Мальдзіс.

ВІДЭАМАСТА́ЦТВА, від экраннага мастацтва, які сфарміраваўся на аснове кіна-, тэлемастацтва і дасягненняў сучаснай электронікі. Пераўтварэнне мовы кіно ў В. дасягаецца сродкамі камп'ютэрнага мантажу, які ўключае полівізійны мантаж, выкарыстанне адвольнай каларызацыі кадраў, шматкратныя экспазіцыі, адваротны рух плёнкі, электронную інкрустацыю, гукавыя і візуальныя спец. эфекты і інш. В. засн. на сінтэтычным узаемадзеянні выяўленча-выразных сродкаў прасторавых, прасторава-часавых і часавых відаў мастацтва, якія ўтвараюць у сваёй сукупнасці адзіную аўдыёвізуальную метамову В. У ёй сінтэзуюцца эстэтычныя ўласцівасці фатаграфіі, л-ры, музыкі, танца, тэатр. і выяўл. мастацтваў. Гал. сродкі выразнасці В.: фатаграфічная прырода выявы, якая з ілюзіяй рэальнасці аднаўляе на экране любыя карціны рэчаіснасці, і камп'ютэрны мантаж, што садзейнічае развіццю новых спосабаў рэжысёрскага мыслення пры стварэнні экраннага твора. Сінтэз выразных сродкаў розных відаў мастацтва ў рамках маст. структуры відэатвораў шматкратна павялічвае сілу іх уздзеяння, дазваляе комплексна раскрыць прадмет адлюстравання, стварыць экранны вобраз у арганічна-цэласным аўдыёвізуальным адзінстве, якое і нараджае спецыфічны для В. эфект мастацкасці. В. мае ўласцівасці «зрокавай літаратуры», «жывапісу, які рухаецца», «каляровай музыкі» і адначасова валодае экраннымі сродкамі выразнасці (рух камеры, святло, колер, ракурс, план, дробны мантаж, камп'ютэрная графіка, спец. эфекты і інш.). В. пачало фарміравацца ў 1960-я гг. ў сістэме тэлевізійнага кіно і першапачаткова выконвала выключна службовыя функцыі. З канца 1960-я гг. пачаўся выпуск дакум. *відэафільмаў* рэпрадукцыйных і крэатыўных форм розных жанравых мадыфікацый. Да сярэдзіны 1980-х гг. склалася сістэма аўтаномных самаст. відэастудый, з'явіліся відэафільмы, створаныя па законах мастацтва. За час развіцця В. сфарміравалася 4 яго асн. віды: ігравое відэакіно, у якім сродкамі выканальніцкай творчасці ўвасабляюцца рэальныя ці выдуманыя падзеі на падставе твораў кінадраматургіі альбо адаптаваных твораў прозы, драматургіі, паэзіі. Яму даступны магчымасці эпасу, лірыкі, драмы, раскрыццё складаных драм. канфліктаў; дакументальнае відэакіно, матэрыялам якога пераважна з'яўляецца відэазапіс рэальных асоб і сапр. падзей у іх маст. увасабленні; а хранікальна зафіксаваная на плёнку сучасная рэчаіснасць з цягам часу робіцца экраннай старонкай летапісу гісторыі. Яно валодае шырынёй магчымасцей публіцыст. жанраў л-ры і журналістыкі (нарыс, рэпартаж), кананічных жанраў жывапісу, музыкі (відэапартрэт, відэапейзаж, муз. *відэакліп*); анімацыйнае відэакіно, у якім сродкамі В. «адушаўляюцца» маляваныя, лялечныя ці выяўленыя ў камп'ютэрнай графіцы персанажы; навукова-папулярнае відэакіно, дзе выкарыстоўваюцца сродкі выразнасці З папярэдніх відаў В. для папулярызацыі навук. ведаў. Яно знаёміць гледачоў з жыццём прыроды і грамадства, адлюстроўвае ход творчых пошукаў дзеячаў культуры і мастацтва і інш., карыстаецца як дыдактычнымі, так і маст.-вобразнымі сродкамі ў залежнасці ад тэмы і задачы фільма. Творы В. (відэафільмы) распаўсюджваюцца пры дапамозе сродкаў аудыёвізуальнай камунікацыі (тэлебачанне, відэакасеты, відэадыскі) і ўвасабляюцца ў розных відах, жанрах і формах ажыццяўлення: рэпрадуктыўныя (запіс і распаўсюджванне лепшых узораў маст. сусв. культуры), прадуктыўныя (утварэнне ўласных маст. відэатвораў рознай жанравай мадыфікацыі). Стварэнне твораў В. — складаны творчы і вытворчы працэс, у якім аб'ядноўваецца праца дзеячаў мастацтва розных спецыяльнасцей: кінадраматурга (аўтара сцэнарыя); рэжысёра, які ўвасабляе маст. ідэю ў фільме і кіруе астатнімі творцамі відэафільма; аператара, які ўвасабляе выяўл. рашэнне твора сродкамі аптычнай, кампазіцыйнай, светатанальнай і каларыстычнай інтэрпрэтацыі выявы; акцёраў, якія рэалізуюць вобразы дзеючых асоб (у ігравым відэафільме); мастака, які знаходзіць выяўл. характарыстыку інтэр'ераў, экстэр'ераў, касцюмаў дзеючых асоб (у ігравым і анімацыйным відэафільмах); кампазітара, які сродкамі муз. экс-

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

прэсіі выяўляе ўнутраны эмацыянальна-псіхал. стан герояў фільма, ілюструе знешнія праявы жыцця, і інш. Як спецыфічны від чалавечай дзейнасці В. нясе тыя ж грамадскія функцыі, што і мастацтва ў цэлым: камунікатыўную, этычную, эстэтычную, кананічную, эўрыстычную, катартычную, геданістычную, пазнавальна-асветніцкую, прагматычную, грамадска-пераўтваральную. Функцыяніраванне В. вызначаецца яго знешнімі сувязямі з сацыякульт. сістэмамі, у якіх яно развіваецца. У Беларусі В. стала развівацца з 1990-х гг., калі склалася сістэма самаст. відэастудый: РУП «Беларускі відэацэнтр», «Фобас С», «Р», «Відэафакт», «ЮВЭПС», «Ірэал-фільм», «Крынь» і інш., і пачаўся выпуск дакум., а потым і ігравых відэафільмаў. Сучаснае В. Беларусі ўяўляе сабой унікальны сацыякульт. феномен, у якім знайшлі адлюстраванне спецыфічныя рысы генезісу нац. культуры.

Літ.: Борев В.Ю. Видео: техника—досуг—культура: зап. эксперта-искусствоведа. М., 1990; Вартанов А.С. От фото до видео. М., 1996. *І.А.Смірнова.*

ВІДЭАФІЛЬМ (ад *відэа*... + англ. film плёнка, рабіць кіназдымку), асобны твор тэле- ці *відэамастацтва*, заснаваны на фіксацыі дакладных бакоў матэрыяльнай альбо фантазійнай рэчаіснасці з дапамогай запісу электрычных відэасігналаў на магнітную стужку videotape (шыр. 12,7 і 8 мм) з мэтай далейшага ўзнаўлення на экране тэлевізара праз тэлевізійную трансляцыю альбо індывід. відэамагнітафон. Мае двухмернае, абмежаванае рамкамі кадра прасторава-часавае ўвасабленне, працэсуальную маст. форму, сінтэтычную аўдыёвізуальную экранную мову, відовішчны характар успрымання і хуткасць праекцыі на экран (25 кадраў у секунду). Спецыфіку В. вызначаюць моўныя асаблівасці, якія заключаюцца ў развіцці і пераўтварэнні мовы кіно на базе дасягненняў сучаснай электронікі і камп'ютэрнага мантажу; сацыякульт. асаблівасці, выяўленыя ў спосабе яго сац. функцыяніравання (масавыя і індывід.-множныя сродкі камунікацыі, інавацыйны спосаб фіксацыі, кансервацыі і тыражавання маст. твораў усіх відаў мастацтва). В. можа ўвасабляцца ў розных формах ажыццяўлення: рэпрадукцыйная — запіс і распаўсюджванне лепшых твораў сусв. маст. культуры; прадуктыўная — утварэнне ўласных маст. відэатвораў рознай жанравай мадыфікацыі, а таксама ў розных відах (ігравое, дакумент.-хранікальнае, навук.-папулярнае, анімацыйнае) і жанрах (драма, камедыя, казка, фільм-партрэт, фільм-пейзаж, муз. відэакліп і інш.) відэамастацтва. В. бываюць нямыя, гукавыя, чорна-белыя, каляровыя; шматсерыйныя, поўнаметражныя (ад 80 да 120 мін), сярэднеметражныя (ад 26 да 52 мін), кароткаметражныя (менш за 26 мін), відэаролікі (ад 15—30 с да 1—3 мін). Пачаў фарміравацца ў 1960-я гг. ў сістэме тэлекіно, спачатку выконваючы выключна службовыя, рэпрадукцыйныя функцыі. З канца 1960-х гг. выпускаліся дакумент. В. крэатыўных форм розных жанравых мадыфікацый. Да сярэдзіны 1980-х гг. склалася сістэма аўтаномных самаст. студый — вытворцаў відэапрадукцыі. У Беларусі В. як маст. рэпрэзентант відэамастацтва пачаў культывавацца ў 1980-я гг. Буйнейшы вытворца відэапрадукцыі ў Беларусі — РУП «Белвідэацэнтр». У апошнія гады 20 ст. распрацавана і знайшла сваё прымяненне такая форма фіксацыі В., як цыфравы відэадыск. З паслядоўным прагрэсам сучаснай тэхнікі пашыраецца трохмернае відэа, камп'ютэрная падача выявы і гуку ў форме аб'ектаў (MPEG IV, MIDI), што сведчыць аб новых магчымасцях і перспектывах развіцця В. і экраннага мастацтва ўвогуле.

Літ.: Смирнова И.А. Видеофильм: эстетический и социокультурный феномен // Панарама мастацтва ў дыяпазоне сучасных даследаванняў: зб. навук. арт. Мінск, 2004. *І.А.Смірнова.*

ВІЕР Гаўрыла Сямёнавіч (6.4.1890, в. Пуцунтэй Архейскага р-на, Малдова — 7.3.1964), беларускі жывапісец. З 1905 вучыўся ў іканапіснай майстэрні П.Курбатава ў Мінску, у 1910—12 у Пецярбургу ў мастака С.Ягорава, скончыў там Школу т-ва заахвочвання мастацтваў (1916). З 1921 у Мінску: працаваў дэкаратарам у тэатры «Чырвоная зала», выкладаў у чыг. тэхнікуме і інш. Сярод твораў:

Г.Віер. Малады мастак. 1923.

«Малады мастак» (1923), «Курлоўскі расстрэл» (1924), «Старое і новае» (1927), «Суботнік» (1932), «Маладыя спартсмены» (1934), «Зборка машын на заводзе імя Кірава» (1937), «Лядовае пабоішча» (1938), «3 ліпеня 1944 года ў Мінску» (1945), партрэты «Змітрок Бядуля» (1924), «Сямейны партрэт» (1927), «Кандрат Крапіва» (1938), «Маці-гераіня» (1946) і інш.

ВІЗАНТЫЙСКАЯ ЛІТАРАТУ́РА, літаратура Візантыйскай імперыі (395—1453). Стваралася на грэч. мове. На яе станаўленне і развіццё паўплывала антычная культура элліністычнага перыяду. У 4 — сярэдзіне 7 ст. В.л. захоўвала традыцыі стараж.-грэч. л-ры (гл. *Антычная літаратура*), якая ўсё больш трапляла пад уплыў хрысціянства. Антычныя традыцыі выразна прасочваліся ў свецкай паэзіі і прозе (Нон Панапалітанскі, Агафій Мірынейскі, Георгій Пісіда), патрыстычнай л-ры (Васілій Кесарыйскі, Іаан Златавуст). Хрысціянская ідэалогія ўсталявалася ў гімнаграфіі (Яфрэм Сірын), агіяграфіі (Афанасій Александрыйскі), хранаграфіі (Іаан Малала). У 7—9 ст. развівалася рэліг. л-ра. Асн. жанрамі прозы былі хронікі і жыцці. Свецкую тэматыку распрацоўвалі Іаан Граматык (іканаборчыя акравершы), Ігнацій Антыяхійскі, паэтэса Касія. З сярэдзіны 9 ст. ствараліся літ.-знаўчыя зборнікі («Мірыябіблён» Фоція), слоўнікі. У 9—12 ст. росквіту дасяг-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКИ